

Samarbete kring professionsprogrammet

Professionsprogram för lärare och rektorer har behandlats i flera olika betänkanden, bland annat i *Skolkommisionens* slutbetänkande¹ samt i betänkanden från utredningarna *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner*², *Skolmyndighetsutredningen*³ och nu senast i *En mer likvärdig skola*⁴. Utredningarna lämnar förvisso många frågor obesvarade när det gäller de olika parternas roller, men vikten av en nära samverkan mellan företrädare för professionen, skolhuvudmän, universitet och högskolor samt skolmyndigheter, betonas som avgörande för lärares och rektorers långsiktiga professionsutveckling och för att stärka yrkenas attraktionskraft. Som en förberedelse för en sådan samverkan har Skolverket och SUHF inlett en dialog kring ett antal gemensamma utgångspunkter för professionsprogrammet, med fokus på lärare. De gemensamma utgångspunkterna listas och beskrivs nedan.

- Ett ramverk för samverkan bör upprättas
- Ett nationellt råd och regionala råd bör inrättas
- Professionsprogrammets kompetensnivåer bör kopplas till den akademiska karriärstrukturen
- Lärares undervisningsskicklighet bör stå i centrum
- Examensmålen i de grundläggande lärarutbildningarna bör ses över
- Faktorer för kvalitet och likvärdighet bör beaktas

Ett ramverk för samverkan bör upprättas

Ett professionsprogram som kombinerar akademiska meriter och dokumenterad yrkesskicklighet behöver omgärdas av en organisatorisk struktur som kan skapa systematik i bedömningar av lärares meriter och kompetens (sådana organisatoriska strukturer skisseras i SOU 2018:17 och 2018:41). Professionsprogrammet måste bygga på en nära samverkan mellan

¹ [SOU 2017:35 Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet](#)

² [SOU 2018:17 Med undervisningsskicklighet i centrum. Ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling](#)

³ [SOU 2018:41 Statliga skolmyndigheter. För elever och barn i en bättre skola](#)

⁴ SOU 2020:24 En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning

skolprofessionerna, skolhuvudmännen, lärosätena och skolmyndigheterna. Därför behöver det också finnas ett nationellt ramverk som reglerar samverkan mellan parterna i professionsprogrammet. Ramverket bör reglera vilket ansvar olika parter har, och ett nationellt samverkansavtal mellan dessa parter bör upprättas. Det nationella samverkansavtalet kompletteras med regionala avtal som konkretiserar hur parterna samverkar på regional nivå.

Ett ramverk för samverkan ska inte uteslutande handla om professionsprogrammet utan om samverkan mellan dessa parter på ett mer övergripande plan där även frågor som har bäring på samverkan kring grundläggande lärarutbildning, lärarstudenters VFU, och praktikinära skolforskning kan hanteras.

Ett nationellt råd och regionala råd bör inrättas

För att systemet ska vara legitimt och likvärdigt och för att det inte ska uppstå alltför många olika bedömningspraktiker bör ett partsammansatt nationellt råd för bedömning och erkännande av kompetens inrättas. I rådet bör företrädare för skolprofessionerna, skolhuvudmännen, lärosätena och skolmyndigheterna ingå.

Utöver det nationella rådet bör även regionala partsammansatta råd upprättas. De regionala råden ansvarar för bedömning och erkännande av kompetens i regionen och för att synliggöra och möta lokala behov och förutsättningar. De regionala bedömningsråden bör verka under överinseende av det nationella rådet.

En viktig uppgift för det nationella rådet bör vara att bidra med riktlinjer och underlag för de analyser som görs på lokal och regional nivå av vilka behov som finns av fortbildning och kompetensutveckling⁵ samt lämna förslag på relevanta insatser baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Professionsprogrammets kompetensnivåer bör kopplas till den akademiska karriärstrukturen

En stor del av den kompetensutveckling som lärare och rektorer genomgår inom ramen för professionsprogrammet kan med fördel bestå av högskolekurser som ger akademiska poäng. Det finns ett värde i att professionsprogrammet knyts till den befintliga akademiska karriärstrukturen med nivåerna kandidat, magister, master, licentiat och doktor då det är en väletablerad struktur med legitimitet i utbildningsväsendet. Genom att efter den grundläggande lärarutbildningen meritera sig akademiskt, kan en lärare kvalificera sig för de olika kompetensnivåerna i professionsprogrammet. Nivåerna måste bygga på tydliga, transparenta, nationellt reglerade kriterier som beskriver vilka kompetenser en

---

⁵ Med *kompetensutveckling* avses här inte bara formella studier, utan allt det lärande som bidrar till att en anställd utvecklas inom sin yrkesroll. Med *fortbildning* avses en formell vidareutbildning.

lärare ska ha för att avancera. Kompetensnivåerna ska vara sammankopplade med karriärlärarysystemet.

Att professionsprogrammet knyts till den akademiska karriärstrukturen betyder emellertid inte att formella akademiska meriter i form av högskolepoäng och examina ska vara det enda sättet för en lärare att göra karriär. Dokumenterad undervisningsskicklighet ska väga tungt som grund för avancemang i karriären (se nedan). Ledning av kollegialt skolutvecklingsarbete och medverkan i forskningsprojekt är också exempel på meriter som bör vägas in.

Lärares undervisningsskicklighet bör stå i centrum

Den enskilt viktigaste faktorn för barn och elevers utveckling och lärande är lärares undervisningsskicklighet. Vanligen beskrivs undervisningsskicklighet i termer av *ämneskompetens*, *didaktisk kompetens* och *relationell kompetens*. Inom professionsprogrammet bör utrymme ges för alla former av kompetensutveckling som kan bidra till att stärka lärares undervisningsskicklighet. Det innebär såväl formell utbildning i form av universitetskurser som olika former av kollegialt lärande och andra lokala, nationella och internationella kompetens- och skolutvecklingsinsatser, exempelvis de nationella skolutvecklingsprogrammen (NSP), de riktade insatser som Skolverket erbjuder huvudmännen samt möjligheten till kompetensutveckling inom Europa via Erasmus+. För att lärares samlade meriter och kompetenser ska kunna dokumenteras, krävs en form av portfolio, exempelvis Europass-CV, den europeiska standarden som EU:s ministerråd rekommenderar. Portfoliosystemet kan också bygga på högskolesektorns erfarenheter av att bedöma och beforska undervisningsskicklighet. Det krävs även en reglering av vad portfolion kan innehålla.

Examensmålen i de grundläggande lärarutbildningarna bör ses över

Införandet av ett professionsprogram ger goda förutsättningar för en ökad systematik i lärares utbildning och kompetensutveckling efter den grundläggande lärarexamen. Därmed aktualiserar professionsprogrammet också frågan om hur utbildningsinnehåll ska fördelas mellan de grundläggande lärarutbildningarna och den fortbildning som sker i yrkeslivet. Lärarutbildningarna är måltyngha och präglade av stoffträngsel som i förlängningen riskerar att försvåra nödvändig fördjupning av centrala kunskaper, färdigheter och förmågor hos lärarstudenterna. Det vore därför önskvärt att man i samband med införandet av professionsprogrammet minskade antalet examensmål på de grundläggande lärarutbildningarna och istället hittade former för att inkludera vissa examensmål i professionsprogrammet. Flera myndigheter inom utbildningsområdet skulle kunna involveras i detta arbete, däribland Skolverket.

Faktorer för kvalitet och likvärdighet bör beaktas

Inför ett kommande nationellt kvalitetssystem har regeringen efterfrågat avgörande faktorer för att uppnå hög kvalitet och likvärdighet i skolväsendet och som bedöms vara centrala för en effektiv skolutveckling⁶. Tio faktorer har lyfts fram som viktiga underlag i en framtida dialog mellan stat och huvudmän. Flera av faktorerna har stor bäring på frågor som rör kompetens, kapacitetsbyggande och systematiskt kvalitetsarbete och bör, tillsammans med fokuset på undervisningsskicklighet, ligga till grund för utformningen av innehållet i professionsprogrammen för lärare och rektorer:

1. Tydliggöra roll- och ansvarsfördelning samt skapa samsyn kring uppdrag och mål
2. Skapa ett förtroendefullt klimat mellan och på alla nivåer inom organisationen
3. Verka för ett välfungerande systematiskt kvalitetsarbete som omfattar samtliga verksamheter
4. Verka för ett skolutvecklingsarbete som fokuserar på undervisningens kvalitet
5. Skapa en organisation och kultur som främjar kompetensbyggande, kunskap och lärande
6. Arbeta med ett tydligt ledarskap på alla nivåer
7. Arbeta systematiskt och långsiktigt med att säkra kompetensförsörjningen
8. Verka för att alla barns och elevers behov av ledning, stimulans och stöd fångas upp tidigt och tillgodoses
9. Verka för ett systematiskt och uthålligt hälsofrämjande och förebyggande arbete som omfattar hela verksamheten
10. Genomföra en kompensatorisk resursfördelning och andra kompensatoriska insatser för att uppväga skillnader mellan och inom verksamheter i syfte att främja likvärdighet

För Skolverket

Datum: 20 januari 2021

Peter Fredriksson
Generaldirektör, Skolverket

För SUHF

Datum: 19 januari 2021

Kerstin Tham
Rektor, Malmö universitet
Ordf. SUHF:s expertgrupp för
lärarutbildning

⁶ I ett uppdrag till skolmyndigheterna med utgångspunkt i Skolkommisionens betänkanden Samling för skolan – Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet och Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet.